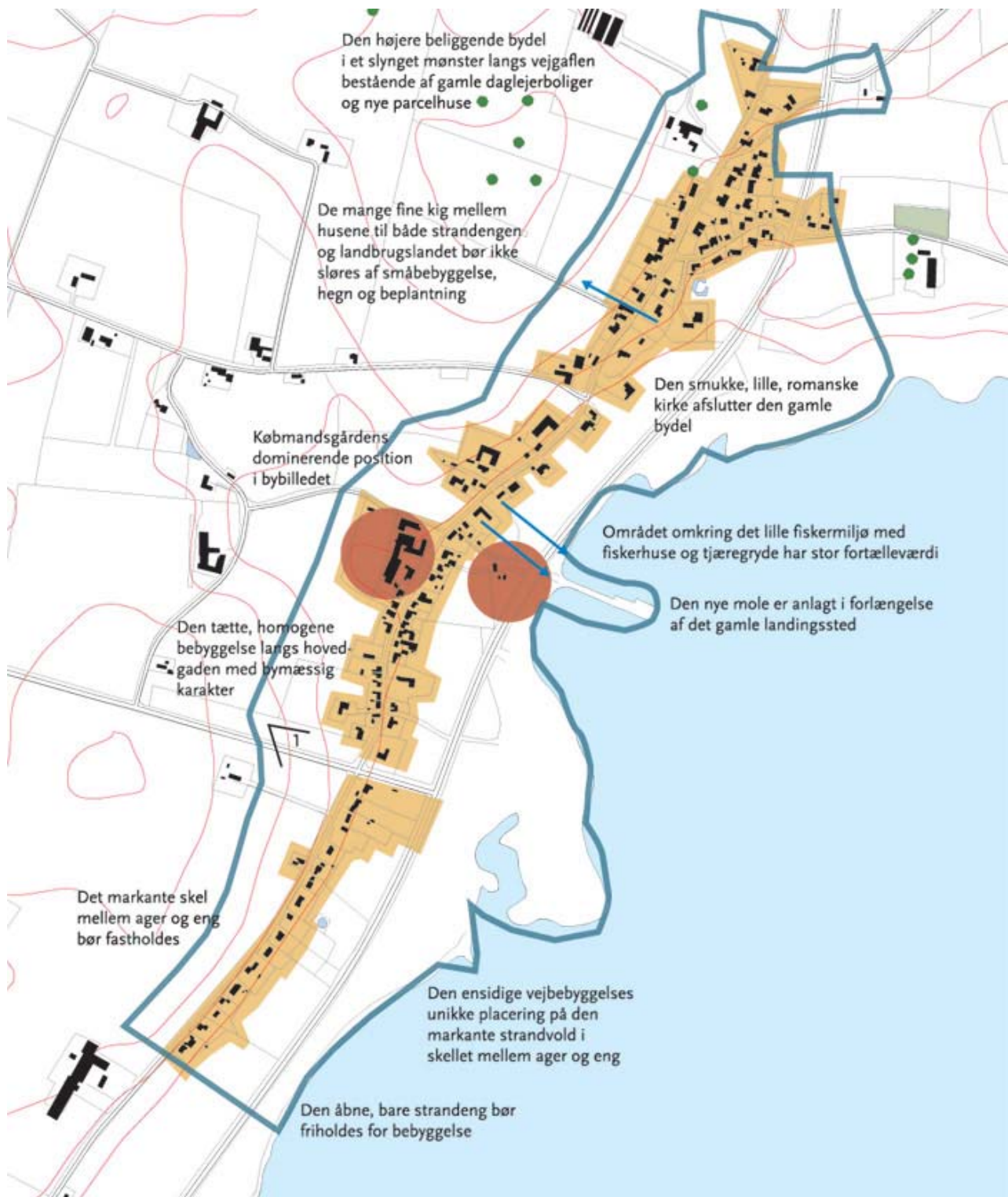

ERFARINGER MED ATLAS OG KULTURMILJØ

Undersøgelse af amters og kommuners brug af atlas i planlægningsarbejdet og i arbejdet med bevaring af kulturmiljøer

ERFARINGER MED ATLAS OG KULTURMILJØ

Undersøgelse af amters og kommuners brug af atlas i planlægningsarbejdet og i arbejdet med bevaring af kulturmiljøer

Rapporten er udarbejdet af Bachelor of Arts Jacob Arendrup Nielsen for Kulturarvsstyrelsen i forbindelse med et praktikophold efteråret 2005.
Rapporten kan downloades fra www.kulturarv.dk

INDLEDNING	3
Bevaring af kulturhistoriske helheder	3
Atlasarbejdet	3
Undersøgelsen	4
Læsevejledning	4
Kommuner og amter i undersøgelsen	4
KOMMMUNERNES SVAR	6
Forventninger til atlas	6
Anvendelse af atlas i planlægningen og sagsbehandling	6
Atlas i det øvrige formidlings- og bevaringsarbejde	7
Holdninger til atlas generelt og forslag til fremtidige atlas	9
Kulturmiljø	10
Samarbejdet med amt, kulturmiljøråd og museer	11
AMTERNES SVAR	12
Anvendelse af atlas i planlægningen	12
Ideer og forslag til fremtidige atlas	12
Kulturmiljø	13
Samarbejde med kommuner, kulturmiljøråd og museer	15
OPSUMMERING	17
Anvendelsen	17
Formidlingen	17
Ideer til forbedringer af de fremtidige atlas	17
Overvejelser omkring kulturmiljø efter kommunalreformen	18
Samarbejdet mellem kommuner, amter, kulturmiljøråd og museer	18
KULTURARVSSTYRELSENS OVERVEJELSER	19
Udviklingen i atlasarbejdet	19
Digitale databaser	19
Kulturmiljø og kulturmiljøråd	20

INDLEDNING

Bevaring af kulturhistoriske helheder

Landskabet omkring os forandres i dag i et sådant tempo og omfang, at det er nødvendigt, at gøre sig klart hvilke værdier man ønsker at bevare, og hvordan det skal gøres. I den forbindelse har der i de senere år været en øget fokusering på, at bevaringen af de kulturhistoriske værdier kræver et bredt sigte på bevaringen af helheder i kulturlandskabet. Dette viser sig også i de begreber, der bruges om bevaringen af kulturarven, såsom betegnelsen kulturmiljø.

Der var i januar 1996 bred opbakning i Folketinget til beskyttelsen af kulturmiljøet som miljøpolitikens tredje dimension - ved siden af forureningsbekæmpelsen og beskyttelsen af dyr og planter. Som en konsekvens heraf fik vi i 1997 en ny bygningsfredningslov og en lov om oprettelse af regionale faglige kulturmiljøråd. Begrebet kulturmiljø har hovedsageligt været henvendt til amterne, og det har siden 1997 været amternes ansvar at udpege og sikre værdifulde kulturmiljøer. Kulturmiljøet sikres via et samspil mellem en række love, men først og fremmest via lov om planlægning. Museerne skal i henhold til museumsloven samarbejde med kommunerne om at sikre væsentlige bevaringsværdier, som bl.a. omfatter kulturmiljøer.

Som følge af kommunalreformen, samles planlægningsarbejdet fra 2007 hos kommunerne, og som noget nyt skal kommuneplanen bl.a. indeholde retningslinier til sikring af kulturhistoriske bevaringsværdier, herunder beliggenheden af værdifulde kulturmiljøer og andre væsentlige kulturhistoriske bevaringsværdier. Kulturmiljørådene bliver ligeledes efter kommunalreformen tilknyttet kommunerne, således at en kommune eller flere kommuner i forening frivilligt kan vælge at nedsætte et lokalt kulturmiljøråd.

Atlasarbejdet

I 1987 startede man med at registrere byers og bygningers bevaringsværdi igennem atlas. Disse atlas blev kaldt kommuneatlas, og registreringen drejede sig hovedsageligt om bygninger og om kortlægning af arkitektoniske kvaliteter i bymiljøet. I 2002 ændrede atlæssene navn til kulturmiljøatlas, og for nylig har man igen ændret betegnelsen til kulturarvsatlas, som er det navn, der anvendes i dag. Navneændringen viser en ændring i fokus over mod en mere helhedsorienteret opfattelse, der også omfatter bevaringen af hele kulturmiljøer. Et værdifuldt kulturmiljø er et geografisk afgrænset område, der afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling. Ud over de kulturhistoriske værdier, indgår der også naturmæssige, landskabelige og/eller arkitektoniske værdier. Et kulturarvsatlas omfatter en kortlægning, vurdering og formidling af den faste kulturarv i både land og by, og omfatter landskaber, byer, bygninger, fortidsminder mv., men stadig med særlig vægt på kulturmiljøer og på bygninger opført før 1940. Der er i dag udgivet atlas for 74 kommuner, og der er yderligere to på vej.

Kulturarvsstyrelsen udgiver atlas med henblik på at skabe sammenhæng mellem det statslige og det lokale bevaringsarbejde. Atlasarbejdet skal sætte fokus på kulturarven, give inspiration til og danne beslutningsgrundlag for kommunerne i deres udpegning og sikring af bevaringsværdier, sådan at atlassets karakteristisk og kortlægning af kulturarven kan anvendes som værktøj for kommunerne i deres planlægningsarbejde og byggesagsbehandling. Derudover skal atlæssene også tjene som en formidling til borgere og turister, der i atlæssene kan finde information om lokalområdets kulturarv. Atlas er et frivilligt samarbejde mellem Kulturarvsstyrelsen og en eller flere kommuner. I arbejdet indgår også et eller flere museer og en følgegruppe med repræsentanter fra lokalområdet.

Undersøgelsen

Kulturarvsstyrelsen har med denne undersøgelse ønsket at afdække kommunernes brug af - og holdning til - de seneste atlas, for, på baggrund heraf, at kunne udvikle det fremtidige atlasarbejde. Vi har desuden ønsket at undersøge, hvilke erfaringer kommuner og amter har med bevaring af kulturmiljøer, hvilke tanker man gør sig om det fremtidige bevaringsarbejde, samt hvordan der samarbejdes om bevaringsarbejdet med museer og kulturmiljøråd.

I undersøgelsen skelnes mellem bevaringen af bygninger, bebyggede strukturer og kulturmiljøer ud fra den nuværende ansvarsfordeling, som vedrører bestemmelserne i planlovgivningen i dag. Bevaring af bygninger og bebyggede strukturer er kommunens ansvar, mens kulturmiljøet i dag primært varetages af amterne.

Vi har valgt at begrænse undersøgelsen til de seneste ti udgivne atlas (hvoraf de fem også er digitale atlas), både for at afgrænse undersøgelsens omfang, men også for at få en tilbagemelding på den nyeste atlasudvikling. Blandt de ti kommuner, er Møn Kommune, hvis atlas stadig er under udarbejdelse.

Selve undersøgelsen er gennemført ved udsendelse af en række spørgsmål til de ti kommuner og syv amter, som forventedes at have erfaringer med de seneste ti atlas og arbejdet med kulturmiljø. Frederiksborg Amt har ikke svaret. Svarene er derefter blevet sammenlignet, for at kunne uddrage generelle tendenser og forskelligheder. Der blev i 1999 foretaget en lignende undersøgelse af ”kommunernes erfaringer med atlasarbejdet”, som viste at der i 12 udvalgte kommuner bl.a. var en ”*generel opfattelse af at atlasarbejdet har skærpet opmærksomheden hos borgere og politikere for bevaringsinteresserne*”. Undersøgelsen har tjent som inspiration for denne undersøgelse.

Læsevejledning

Først gennemgås svarene fra kommunerne og dernæst amterne. Gennemgangen er opbygget efter de spørgsmål, som kommuner og amter er blevet stillet, med korte konklusioner fremhævet med grå baggrund efter hvert afsnit. Derefter opsummeres konklusionerne og til sidst redegøres der for nogle af Kulturarvsstyrelsens overvejelser og projekter omkring atlas og kulturmiljø.

Kommuner og amter i undersøgelsen

Nedenfor følger en liste over de seks amter og ti kommuner, der har deltaget i undersøgelsen.

Kommuner:

Vejle Kommune (atlas 2000)
Frederikssund Kommune (atlas 2002)
Fredensborg-Humlebæk Kommune (atlas 2002)
Langeland Kommune (atlas 2002)
Nibe Kommune (atlas 2002)
Stevns Kommune (atlas 2002)
Bornholm Regionskommune (atlas 2003)
Morsø Kommune (atlas 2004)
Gentofte Kommune (atlas 2004)
Møn Kommune (atlas under udarbejdelse)

Af disse ti har Bornholm, Langeland, Møn, Stevns og Vejle også digitale atlas.

Amter:

Fyns Amt
Københavns Amt
Nordjyllands Amt
Storstrøms Amt
Vejle Amt
Viborg Amt

Udgivne atlas i de seks amter:

Nedenfor følger en oversigt over samtlige kommuner med atlas i de seks amter. Det er dog kun de ovenfor angivne kommuner, der har deltaget i undersøgelsen

Fyns Amt: Langeland Kommune (atlas 2002), Odense Kommune(atlas 1996 og 1997), Nyborg Kommune (atlas 1994), Middelfart Kommune (atlas 1993), Faaborg Kommune (atlas1992), Bogense Kommune (atlas 1990)

Københavns Amt: Gentofte Kommune (atlas 2004), Hvidovre Kommune (atlas 2000), Lyngby-Taarbæk Kommune (atlas 2000), Gladsaxe Kommune (atlas1998), Frederiksberg Kommune (atlas 1994), Søllerød Kommune (atlas 1993), Rødovre Kommune (atlas 1991)

Nordjyllands Amt: Nibe Kommune (atlas 2002), Skagen Kommune (atlas 2000), Frederikshavn Kommune (atlas 1999), Ålborg Kommune (atlas 1994), Sindal Kommune (atlas 1991)

Storstrøms Amt: Møn Kommune (atlas under udarbejdelse), Stevns Kommune (atlas 2002), Falster Kommune (atlas 1993), Nykøbing Falster Kommune (1993), Nysted Kommune (atlas 1993), Suså Kommune (atlas 1993), Fladså Kommune (atlas 1991), Næstved Kommune (atlas 1991), Præstø Kommune (atlas 1991), Nakskov Kommune (atlas 1990)

Vejle Amt: Vejle Kommune (atlas 2000), Fredericia Kommune (atlas 1995), Horsens Kommune (atlas 1991), Kolding Kommune (atlas 1991)

Viborg Amt: Morsø Kommune (atlas 2004), Skive Kommune (atlas 1995), Viborg Kommune (atlas 1990)

KOMMUNERNES SVAR

Forventninger til atlas

Kommunerne blev spurgt om, hvorfor de ønskede et atlas og hvilke forventninger de havde til atlasset.

På Bornholm og Mors er der forventninger til, at atlasset kan fungere som en fælles ramme for den lokale befolkning og dermed øge bevidstheden om - og interessen for kommunens bevaringsværdier. Bornholms Regionskommune skriver, at atlas skal give "[...] borgere, investorer og politikere en fælles reference for de vanskelige spørgsmål, der knytter sig til, hvad der skal bevares, og hvad der skal fornys." Denne forventning til atlasset som en fælles referenceramme kommer ligeledes til udtryk i Morsø Kommunes svar: "Vi ønskede kommuneatlasset fordi vi mener at det er en hensigtsmæssig måde at skabe overblik for både borgere, politikere og embedsmænd og det derved fungerer som et fælles referencegrundlag [...]". I Stevns Kommune fremhæver man atlas formål om at skabe opmærksomhed og formidle bevaringsværdier. "Projektets formål er at synliggøre vore mange bevaringsværdige sammenhænge og enkeltelementer". Andre kommuner nævner også ønsket om at øge opmærksomheden på bevaringsværdige bygninger o. lign., men det er forventningen om at få et planlægningsredskab, der er det primære.

Alle kommunerne forventede at få et konkret redskab til brug for planlægningen, og denne forventning står også som den mest centrale begrundelse for, at kommunerne ønskede et atlas. Dog svarer to af kommunerne, at de med atlasset ønskede at få et fælles referencegrundlag for bl.a. borgere og politikere.

Anvendelse af atlas i planlægningen og sagsbehandling

Der blev spurgt til kommunernes bevaringspolitik, kommunernes brug af atlasset i bevaringsarbejdet, ajourføringen af SAVE-registreringerne, kriterierne for udpegning af bevaringsværdige bygninger samt brugen af atlas i forhold til lokal- og kommuneplaner.

Alle kommuner giver udtryk for at have en bevaringspolitik, der er udtrykt i kommune- og lokalplaner. Morsø Kommune arbejder i øjeblikket på et kommuneplantillæg for henholdsvis bevaringsværdige bygninger, kulturmiljøerne og kirkeomgivelser. I Frederikssund Kommune er kommuneplanen ikke blevet opdateret efter atlassets udgivelse, og kommuneplantillæg er udskudt til efter kommunesammenlægningen.

Hovedparten af kommunerne bruger atlas som støtte i deres planlægnings- og bevaringsarbejde. I Frederikssund og Morsø Kommune, planlægger man at lave lokalplaner for kulturmiljøer.

Flere kommuner nævner, at de inden atlasarbejdet har udarbejdet bevarende lokalplaner. Af besvarelserne fremgår, at ingen af kommunerne endnu har lavet bevarende lokalplaner eller kommuneplantillæg på baggrund af atlas. I Frederiksborg-Humlebæk, Nibe, Morsø og Stevns Kommune, er der dog bevarende lokalplaner eller kommuneplantillæg under udarbejdelse. I Møn Kommune har man udarbejdet en bevarende lokalplan for Stege by, og man har vedtaget at anvende atlas i forbindelse med udarbejdelsen af kommende lokal- og kommuneplaner, endvidere påtænker man udarbejdelse af flere bevarende lokalplaner. I de kommuner, hvor særlige kommuneplantillæg eller bevarende lokalplaner ikke er under udarbejdelse, fremhæver man, at bevaringshensyn har indgået i kommuneplanerne.

Mange steder har man ikke opdateret de SAVE-registreringerne, der blev lavet i forbindelse med udarbejdelsen af atlæssene. I Frederiksborg-Humlebæk Kommune overvejer man eventuelt at lave retningslinier på området. I Nibe Kommune ajourføres SAVE-registreringen normalt ikke. I Morsø Kommune foregår der heller ikke en opdatering, da det kræver et forholdsmæssigt stort arbejde, og kommunen finder, at *"det ligger uden for vores it-mæssige formåen"*. I Bornholms Regionskommune er ajourføringen ikke på plads pga. en uafsluttet IT-del af atlasset. I Stevns Kommune er ajourføringen *"[...] endnu ikke igangsat."*, men det er et projekt i den ny kommuneplan. I Langeland Kommune er det kun i enkelte tilfælde, man opdaterer SAVE-registreringen. I Frederikssund Kommune laver man et notat med opdatering, og planlægger på et ikke fastlagt tidspunkt at indtaste dette elektronisk. I Vejle og Gentofte Kommune foregår der en ajourføring af SAVE-registreringerne. Vejle Kommune nævner at det foregår over kommunens hjemmeside, hvor der lægges billeder ind og byggesager opdateres.

Kommuner, der har fået foretaget en SAVE-registrering af bygninger, skal efterfølgende træffe beslutning om udpegning af bevaringsværdige bygninger i kommuneplanerne. Mange af kommunerne i undersøgelsen har udpeget bygninger ud fra den angivne bevaringsværdi i atlasset. I Langeland og Frederikssund Kommune har man endnu ikke taget stilling til kriterierne for udpegning af bevaringsværdige bygninger. I Nibe er bygninger med bevaringsværdi 1-3 optaget i kommuneplanen. I Vejle Kommune udpeger man bygninger med bevaringsværdi 1-5 og de resterende steder dem med 1-4.

Alle kommunerne giver udtryk for at have en bevaringspolitik beskrevet i kommune- og lokalplaner, og for at have brugt atlas som støtte i planlægnings- og bevaringsarbejdet. Der svares dog generelt på underspørgsmålene under et omkring bevaring af henholdsvis bygninger, bebyggede strukturer i byen og kulturmiljøer i det åbne land. Dette kan måske skyldes, at for mange kommuner er kulturmiljø endnu et nyt begreb, som man ikke har fået helt afklaret endnu.

Atlasarbejdet har endnu ikke medført direkte bevarende lokalplaner eller kommuneplantillæg i de undersøgte kommuner, dette på trods af, at det anbefales af følgegrupperne i flere atlas. Der er dog bevarende lokalplaner på vej i tre af kommunerne. Det skal hertil bemærkes, at de atlas, der ligger til grund for denne undersøgelse, er relativt nye (det ældste fra 2000).

Ajourføringen af kommunernes SAVE-registreringer er meget begrænset. Det ser ud til at være et problem for kommunerne at overkomme den løbende indtastning og opdatering af SAVE-registreringerne. Kun i to kommuner foregår ajourføringen uproblematisk via kommunernes hjemmesider. To af kommunerne nævner problemer med IT, som begrundelse for manglende opdatering.

Af kommunerne har alle på nær to, valgt at udpege bevaringsværdige bygninger ud fra deres bevaringsværdi, varierende mellem bevaringsværdi 1-3 og 1-5.

Atlas i det øvrige formidlings- og bevaringsarbejde

Der blev spurgt til om kommunerne efter udgivelsen af atlas har benyttet sig af følgegruppen eller enkelte medlemmer herfra i bevaringsspørgsmål, hvorvidt kommunen har informeret borgerne om bevaringsarbejdet, hvordan atlas er blevet formidlet til borgerne, hvordan borgerne har reageret

på atlasarbejdet, om atlas er et velegnet redskab til formidling og om der efter atlasarbejdet er nedsat bevaringsforeninger eller fonde.

Ingen af kommunerne har benyttet sig af følgegruppen som gruppe. I Vejle Kommune har man benyttet sig af enkelte medlemmer i forbindelse med udarbejdelse af digitalt atlas, og i Nibe Kommune har man kontakt til enkelte medlemmer i en bevaringsforening.

Alle steder har kommunerne informeret borgerne om atlasarbejdet. De fleste steder er dette sket via dagspressen og via hjemmeside. I Vejle Kommune har der derudover været en artikel om atlas i Home-nyt. I Frederikssund og Gentofte Kommune har man lavet et offentligt arrangement, og i Morsø Kommune har man ligeledes arrangeret et borgermøde og derudover udsendt en folder til alle husstande. I Stevns Kommune har man uddelt en folder om atlasarbejdet til alle besøgte husstande og desuden sendt breve til alle ejere af bevaringsværdige bygninger. I Møn Kommune vil man udsende et eksemplar af atlas til alle husstande i kommunen. I Nibe har der været lokal tv-dækning, da kulturministeren overrakte atlasset.

Der er dog stor forskel på, hvor meget man i de forskellige kommuner har gjort for at informere om bevaringsarbejdet generelt. I Vejle Kommune er der udgivet pjecer om bevaring af f.eks. villaer og landhuse. I Morsø har man offentliggjort debatoplæg og udsendt disse til ejere af bevaringsværdige bygninger (kat.1-4) samt til borger og beboerforeninger.

Generelt har borgerne reageret positivt og interesseret på atlasarbejdet. I nogle kommuner er der dog enkelte, der har givet udtryk for utilfredshed. I Frederiksborg-Humblebæk Kommune har enkelte ikke ønsket, at deres ejendom blev udpeget som bevaringsværdig og har savnet information om udpegningen. I Frederikssund Kommune har huskøbere været utilfredse med at SAVE-registreringen ikke oplyses ved salg. I Vejle Kommune nævner man at: *"Enkelte har klaget over formuleringer, som de har fundet stødende. Disse er så blevet omformuleret, eller bygningen er blevet fjernet fra hjemmesiden"*. Ligeledes har man i Morsø Kommune *"[...] også fået negative reaktioner på især bygningsregistreringerne og i den sammenhæng på ord som "skæmmende" og "utilpassede" "*. I Stevns Kommune har man ligeledes oplevet at *"[...] andre har reageret negativt, hvis der blev stillet krav i byggetilladelsen med udgangspunkt i 1-4 værdierne"*.

Der er i kommunerne stor enighed om at atlas er velegnet til formidling. Morsø Kommune fremhæver bygningsregistreringen på nettet. Vejle og Nibe Kommune påpeger, at atlasset ikke kan stå alene, men må følges op af andre tiltag. Vejle Kommune påpeger desuden, at sprogbrugen er for indforstået og at *"Ideen skal sælges bl.a. på økonomi og livsstil. Det skal simpelthen være trendy at bevare sit gamle hus"*. I Frederikssund Kommune finder man primært atlas velegnet til formidling i forbindelse med, at man er i dialog med borgerne om f.eks. en byggesag. Frederikssund Kommune, hvis atlas ikke er digitaliseret, fremhæver, at atlas bør ligge på nettet og at *"[...] der er behov for mere populær information om registreringen og hvad den betyder for den enkelte husejer"*. I Gentofte Kommune understreger man, at atlasset egenskaber som formidlingsredskab kommer an på, hvad det er, man ønsker at formidle, men at atlasset i sig selv rummer udmærket formidling med mange oplysninger om lokalsamfundet.

Der er i ingen af kommunerne etableret nogen bevaringsforeninger eller fonde på direkte kommunalt initiativ som opfølgning på atlas. Dog har man flere steder allerede sådanne ordninger og støtter bevaringsarbejdet på anden vis. I Morsø og Frederiksborg-Humblebæk Kommune har man for eksempel et bygningsforbedringsudvalg, der uddeler støtte til bevaringsværdige bygninger.

Følgegruppen forsvinder stort set ud af billedet efter atlas er udgivet. Dette er dog ikke overraskende, da følgegruppen er nedsat til at følge og fungere under udarbejdelsen af atlas.

Det er meget forskelligt, hvor meget kommunerne har informeret borgerne om atlas - og bevaringsarbejdet i øvrigt før, under og efter udgivelsen. Enkelte steder har man afholdt borgermøder. Ellers er den meste information foregået via hjemmeside. I en enkelt kommune har man informeret alle ejere af bevaringsværdige bygninger. Man må dog i denne forbindelse være opmærksom på, at spørgsmålene i undersøgelsen hovedsageligt er blevet besvaret af enten kommunens planafdeling eller byggesagsafdeling.

Kommunernes indtryk af borgernes reaktioner på atlasarbejdet er overvejende positive. Dog nævner to kommuner, at borgere har følt sig stødt over formuleringer i omtalen af deres ejendomme i atlasset.

Der er i kommunerne stor enighed om, at atlas er velegnet til formidling til borgerne, og flere nævner den digitale version som en god måde at formidle atlas. En kommune fremhæver at atlas formidler mange oplysninger om lokalsamfundet, og flere mener, at der er behov for en mere populær formidling overfor borgerne.

Ud fra at ingen af kommunerne svarer positivt på, om der er nedsat bevaringsforeninger eller fonde, ser det ikke ud til, at der er gjort noget særligt for at gøre det økonomisk attraktivt at bevare sit hus efter udgivelsen af atlas. Der kan være steder, hvor man allerede har sådanne ordninger eller steder, hvor man har støttet gennem andre initiativer, for eksempel nævner flere kommuner deres bygningsforbedringsudvalg.

Holdninger til atlas generelt og forslag til fremtidige atlas

Der blev spurgt til om atlasset fungerer som et værktøj for kommunernes planlægningsarbejde og sagsbehandling og til om kommunerne havde forslag til forbedringer af atlasmodellen.

De fleste kommuner mener, at atlas fungerer som redskab for planlægningen. I Gentofte Kommune fremhæver man den digitale versions SAVE-database, og nævner at dens "[...] fotos fra alle facader er et godt redskab i den almindelige byggesagsbehandling og bruges dagligt i stor udstrækning". I Morsø Kommune kommenterer man ligeledes omkring den digitale version, at den fungerer som redskab, "[...] så længe den er nogenlunde opdateret". Morsø Kommune ser som det største behov, at der sikres en mere brugervenlig måde at opdatere SAVE-registreringen på digitalt. I Frederikssund Kommune, skriver man om atlas at: "Det fungerer ikke optimalt så længe SAVE-registreringen ikke er digitaliseret og fremgår af opslag i BBR og GIS. Når dette er sket kan både borgere og sagsbehandlere agere på det og det undgår at blive glemt. Som forslag til fremtidige ændringer foreslår Frederikssund Kommune, at det gøres obligatorisk at koble registreringen på BBR (Bygge- og Bolig Register) og GIS (Geographical Information System). Stevns Kommune understreger at "Inddragelse i planlægningsarbejdet afhænger af politiske beslutninger", og som forslag til forbedringer mener kommunen, at det ville være logisk at ændre inddelingen af registreringerne, således at bygninger med værdi 1-4 blev markeret samlet. Gentofte Kommune udtrykker ligeledes utilfredshed med, at man ikke kan aflæse de enkelte bevaringskategorier direkte i kortbilagene i de trykte atlas: "Det er til stor gene og en stor svaghed i brugen af atlasset, at de enkelte bevaringskategorier ikke direkte kan aflæses på kortbilagene. [...] Der er eksempler på at bevaringsværdig bebyggelse er blevet overset, fordi man kun har støttet sig til det trykte atlas".

Vejle Kommune ønsker at atlasset var *"mere vejledningspræget og pædagogisk"*. Møn Kommune påpeger, at den eksisterende fremgangsmåde ved registrering af bygninger, der kræver et positivt tilsagn fra bygningens ejer, ikke er hensigtsmæssig, idet man forudser, at man i kommunen *"[...] ikke får mulighed for at registrere mere end ca. 50 % af bygningerne"*.

Samlet set er der stor tilfredshed med atlas som redskab for planlægningen. Dog fremhæves en række områder, man bør forbedre i det fremtidige atlasarbejde.

Digitaliseringen af atlas og koblingen til andre elektroniske databaser fremhæves som vigtigt for atlas anvendelighed både som redskab for planlægning og sagsbehandling, men også i forbindelse med formidlingen til borgerne.

Man ser gerne at atlasets formidling styrkes i form af, at det udformes mere vejledningspræget og pædagogisk.

Der er utilfredshed med farvemarkeringen af de registrerede bygninger og det foreslås at samle markeringen af bygninger med værdi 1-4 eller sørge for, at man kan aflæse de enkelte bevaringskategorier i det trykte atlas.

Der bliver gjort opmærksom på problemer omkring ajourføringen af SAVE-registreringen og det fremhæves, at en brugervenlig måde at lave denne opdatering på bør sikres.

Fremgangsmåden til bygningsregistrering ønskes ændret sådan, at det ikke er nødvendigt med aktivt samtykke fra ejerne.

Kulturmiljø

Der blev spurgt til kommunernes overvejelser omkring arbejdet med bevaring af kulturmiljøer efter kommunalreformen i januar 2007.

Det er få af kommunerne i denne undersøgelse, der har overvejet den fremtidige indsats på området. Bornholms Regionskommune har man overvejet, hvordan man vil arbejde med bevaring af kulturmiljøer efter kommunalreformen. I Stevns Kommune har man foretaget en foreløbig registrering af kulturmiljøer i forbindelse med atlasarbejdet og man påtænker at publicere dette i 2006. Samtidig ser man i Stevns Kommune *"[...] et behov for et samarbejde med fagfolk og for at kunne anvende databaser"*. I Frederiksborg-Humblebæk Kommune påpeger man, i forhold til det fremtidige kulturmiljøarbejde, at det *"er det en forudsætning for løsning af opgaven, at få større viden omkring kulturhistorie, arkæologi samt landskabsfortælse"*. I Frederikssund Kommune bemærker man fra forvaltningens side *"[...] et behov for generelle retningslinier for behandling af landzonesager – f.eks. i form af rammebestemmelser for særlige områder i det åbne land. Der er også behov for yderligere registrering og beskrivelse af bevaringsværdier i det åbne land i forlængelse af det arbejde Frederiksborg Amt har påbegyndt"*.

Morsø Kommune arbejder på et kommuneplantillæg *"[...] for de kulturmiljøer vi mener, er hensigtsmæssige at lokalplanlægge"*, og herudfra kan man se, at kulturmiljøet er tænkt ind i en fremtidig planlægning. Morsø Kommune mener ikke at kommunalreformen vil gøre den store forskel da *"Bevaringsarbejdet i kommunen grundlæggende er bundet op på embedsmænds ildsjæl" og et samarbejde med det politiske system"*.

Tre af de adspurgte kommuner har gjort sig overvejelser omkring tiltag i forhold til det fremtidige arbejde med kulturmiljøer efter strukturreformen. Disse tre kommuner ser behov for et samarbejde med fagfolk omkring anvendelse af databaser, øget viden på området især om kulturhistorie,

arkæologi og landskabsforståelse, samt et behov for nogle generelle retningslinier for behandling af landzonesager, for eksempel i form af rammebestemmelser.

Desuden påpeges det, at det er nødvendigt at fortsætte amternes registreringer af kulturmiljøer.

Samarbejdet med amt, kulturmiljøråd og museer

Sidst blev der spurgt til kommunernes samarbejde med henholdsvis amt, kulturmiljøråd og museer.

To af de adspurgte kommuner svarer, at de har været inddraget i amtets arbejde med at sikre kulturmiljøer og andre bevaringsværdier.

I Frederikssund, Nibe og Stevns Kommune, har man samarbejdet med kulturmiljørådene. I Frederikssund fremstår dette samarbejde dog begrænset, idet man mener at *"[...] kulturmiljørådet kan give moralsk backup når der skal argumenteres for bevaring overfor kommunalpolitikere, men at rådets praktiske funktion i forhold til kommunen i øvrigt virker begrænsede"*. Også Morsø Kommune giver udtryk for en skepsis overfor kulturmiljørådene: *"Kulturmiljørådet får tilsendt alle planforslag, men vi hører aldrig eller meget sjældent noget til det"*.

Det ser ud til, at der er et mere udbredt samarbejde med de lokale kulturhistoriske museer. 5 ud af 8 kommuner svarer således, at de har samarbejdet med museerne. I Morsø Kommune har man et udstrakt samarbejde, hvor man hører det lokale museum i forbindelse med plansager, og fungerer som sparringspartner i bevaringssspørgsmål. I Langeland, Frederikssund og Nibe Kommune har man inddraget museet i konkrete sager om bevaringsværdig bebyggelse, og i Vejle Kommune har man samarbejdet om foredrag, byvandring og pjecer.

Der har ikke været noget stort samarbejde mellem amterne og kommunerne i forbindelse med bevaringen af kulturmiljø og andre kulturhistoriske bevaringsværdier.

Ligeledes er samarbejdet mellem kulturmiljørådene og kommunerne heller ikke særligt udbredt. Kulturmiljørådene er hovedsageligt knyttet til amtet og til spørgsmål omkring bevaring af kulturmiljø, hvilket kan være en af grundene til, at de tilsyneladende ikke er meget på bane i forhold til kommunernes bevaringsarbejde.

Til gengæld er der mange af kommunerne, der oplyser at have samarbejdet med museerne, og flere giver udtryk for, at der her er tale om et udstrakt samarbejde.

AMTERNES SVAR

Anvendelse af atlas i planlægningen

Der blev spurgt til amternes brug af atlas i planlægningsarbejdet og i andre sammenhænge.

Alle amterne har i forskelligt omfang gjort brug af atlas i udpegningen af kulturmiljøer. Nogle af amterne nævner også, at de har brugt atlas i forbindelse med vurdering af lokal- og kommuneplaner. I Fyns Amt har man anvendt atlæssene rigtig meget i forbindelse med konkret sagsbehandling, men man har i amtet indtryk af at kommunerne, der udformer lokalplaner, ikke selv bruger deres atlas særligt meget.

I Storstrøms Amt anvendes atlæssene i begrænset omfang, og de anvendes mest til at vurdere lokal- og kommuneplanforslag *"opgaven består altså i at tilse om kommunerne har gjort brug af atlas ved udarbejdelsen af planforslagene"*. I Vejle Amt har man mest brugt atlas i forbindelse med byudlæg. Man mener dog, at det er *"meget tilfældigt hvad atlas kan bidrage med i det åbne land"*. I Viborg nævnes udpegningen af Viborg bymidte som eksempel på anvendelse af atlas. I andre sammenhænge har Storstrøms Amt anvendt atlas i forbindelse med udarbejdelsen af bogen "24 kulturmiljøer i Storstrøms Amt".

De adspurgte amter bruger alle atlas ved udpegningen af kulturmiljøer, men der er stor forskel på, hvor meget atlas ellers er blevet anvendt. Flere steder anvendes atlas kun til udpegning af bymiljøer og ikke til udpegning af kulturmiljøer i det åbne land. Anvendelsen af atlas begrænses mange steder af, at det kun er de seneste atlas, der har fokus på kulturmiljø, hvorimod de tidligere atlas har fokuseret udelukkende på bygninger og den bymæssige bebyggelse.

Udover den direkte brug af atlas i udpegninger af kulturmiljøer, anvendes atlæssene mest til at vurdere kommunernes planforslag. Et enkelt amt har gjort brug af atlas i formidlingsammenhæng.

Ideer og forslag til fremtidige atlas

Amterne blev spurgt om forslag og ideer til fremtidige atlas.

Nordjyllands Amt fremhæver atlas for Mors som et rigtigt godt eksempel og *"opfordrer til at man arbejder videre ad den vej"*. Viborg Amt nævner også Mors, men kritiserer begrænsningen af antallet af kulturmiljøer, som ifølge Viborg Amt ikke altid virkede lige hensigtsmæssig, men gjorde at *"Der smuttede en del, som de lokale ildsjæle (og for den sags skyld også museet) gerne ville have haft med"*. I Storstrøms Amt mener man at: *"Det er en god ide at udvide konceptet til hele kulturmiljøet/kulturarven"*. I Fyns Amt er man ligeledes glad for den senere udvikling af atlas med opdeling i en land- og bydel: *"Landdelen har de seneste år fået meget mere med og det er en glædelig udvikling"*. Og man mener, at kortene er *"[...] i de seneste atlas blevet rigtig gode og overskuelige"*. Man ser dog også negative træk ved udviklingen af atlas og fremhæver fordele ved de gamle kommuneatlas: *"Derimod er landskabsbeskrivelserne blevet dårligere. Her kunne man evt. støtte sig til de landskabsanalyser, der er foretaget i mange amter. De ældre atlas havde nogle rigtig gode snittegninger af landskabs- og byrumsmodeller det kunne måske tages op igen?"*. Derudover fremhæves vigtigheden af at inddrage kommunernes tekniske forvaltninger, de lokale museer og amtet helt fra starten. Som et praktisk tiltag foreslår Fyns Amt, at man kunne gøre atlas *"[...] meget mere overskueligt, hvis farverne på fredede, høj og middel bevaringsværdige bygninger lå lidt længere fra hinanden. Det foreslås også, at der vises "[...] noget der ikke er smukt/godt, altså en slags "her gik det galt billeder""*. I Vejle Amt mener man at: *"Den arkitektoniske tilgang (SAVE), der hidtil har været anvendt i bymæssig sammenhæng, ikke giver den*

store mening i forhold til kulturmiljøet i det åbne land". I stedet efterlyser man en ejerlavsbaseret (kulturhistorisk) metode, hvor mere tematiske arbejdsmetoder tages i brug. I Københavns Amt mener man at "Regionale og landskabelige egnessammenhænge vil være en stor hjælp i den fremtidige forvaltning af de kulturhistoriske interesser i de enkelte kommuner såvel regionalt som nationalt. I den forbindelse vil en beskrivelse af den historiske udvikling gennem perioder som f.eks. oldtid, middelalder og nyere tid kunne styrke forståelsen og give helhedssyn i forhold til de kulturhistoriske interesser".

Generelt er amterne positive over for den seneste udvikling af atlæssene. Dog har man en række forslag til forbedringer af det fremtidige atlasarbejde.

Man foreslår - i overensstemmelse med den faktiske udvikling af atlæssene - at der gøres mere ud af beskrivelserne af kulturmiljøer i det åbne land. Det øgede fokus på det åbne land ses positivt, men et enkelt amt mener, at landskabsbeskrivelserne er blevet dårligere. I den forbindelse burde man støtte sig til amternes arbejde og inddrage både amter, kommuner og lokale museer i atlasarbejdet tidligere. Dette er også i overensstemmelse med den faktiske udvikling af atlæssene.

Derudover efterlyses andre metoder end SAVE-registreringen.

Man ser gerne, at de fremtidige atlas gør mere ud af større landskabelige sammenhænge og af beskrivelserne af den historiske udvikling på et regionalt niveau.

Kulturmiljø

Amterne blev spurgt til deres bevaringspolitik og dennes udmøntning i regionplanen, hvordan man havde informeret borgerne om bevaringsarbejdet, hvordan borgerne havde reageret på kulturmiljøarbejdet, om der i forbindelse med kulturmiljøarbejdet var nedsat bevaringsforeninger eller fonde, samt om man i forbindelse med kommunalreformen 2007 ser særlige behov for tiltag eller virkemidler.

Alle amterne svarer, at de har en bevaringspolitik, der er udtrykt i regionplanen. Amterne har udpeget og beskrevet kulturmiljøer med dertilhørende retningslinier i regionplanen, regionplantillæg eller lignende. I Storstrøms amt er der udpeget kulturmiljøer i 4 af amtets 24 kommuner, og man skelner derfor i retningslinierne for bevarelse af kulturhistoriske interesser " [...] mellem de kommuner, hvor der er udpegede kulturmiljøer at tage hensyn til og de kommuner, hvor dette ikke er tilfældet".

I Vejle Amt har man udgivet en rapport om kulturhistoriske beskyttelsesområder, hvori man redegør for kulturhistoriske helheder og elementer. I rapporten begrundes hver enkelt kulturmiljøudpegning og sårbarheden vurderes. I Københavns Amt har man ligeledes udarbejdet en redegørelse for kulturmiljøerne, der beskriver pleje og trusler. I Fyns Amt har man i bilagsform til regionplanen beskrevet de udpegede kulturmiljøer. I Nordjyllands Amts regionplan er der en række retningslinier med tilhørende beskrivelser af de udpegede kulturmiljøer.

Af Nordjyllands Amts besvarelse fremgår, at man kun har informeret borgerne om bevaringsarbejdet gennem almindelige offentlighedsfaser i regionplanprocessen. I de andre fire amter er der udgivet hæfter og foldere om kulturmiljøer og historie. I Storstrøms Amt har man netop udgivet en publikation "24 kulturmiljøer" med henblik på formidling til en bred målgruppe, og man har igangsat en digital registrering af kulturmiljøer. I Viborg Amt har man gennemført fire projekter om særlige kulturmiljøer, hvor den lokale befolkning har været inddraget, og man arbejder med formidling af kulturmiljøer bl.a. som støttepunkter for friluftsliv. I Vejle Amt har man

arrangeret offentlige naturture med kulturmiljø som tema. I Københavns Amt er der, i forlængelse af andre udgivelser, lavet cykelturs- og vandretursfoldere. Fyns Amt har informeret borgerne via Internettet, udgivet publikationer og arrangeret kultur- og naturture.

Der er generelt stor interesse for bevaringsarbejdet fra borgerne. I Viborg Amt svarer man at *"[...] i forbindelse med de to bevarende lokalplaner har alle lokale beboere deltaget"*. I Nordjyllands Amt har borgerne selv anvendt udpegede kirkeindblikzoner til at underbygge en indsigelse, og dette har bl.a. medført fjernelse af en vindmøllepark. Ligeledes støtter de fleste borgere ifølge Nordjyllands Amt en bevaring af en vandmølle frem for etableringen af en fiskepassage. I Viborg mærker man den store interesse ved, at der kommer flest til naturture med emnet kulturmiljø, og rapporten om kulturmiljøer er efterspurgt til søndagsture. Interessen er dog ikke kun positiv, i Storstrøms Amt har en stor lodsejer f.eks. beklaget sig over ikke at være blevet hørt i forbindelse med registrering og udpegning af kulturmiljøer.

I ingen af amterne er der etableret bevaringsfonde eller foreninger i forbindelse med kulturmiljøarbejdet på amtsligt initiativ. I Nordjyllands Amt har man *"[...] via 3. mands midler [det vil sige at man har anvendt naturforvaltningsmidler] givet støtte til genopretningsprojekter med kulturhistorisk indhold"*. I Københavns Amt nævner man, at der i forbindelse med et enkelt fortidsminde er: *"[...] opstået mange venne- og interesseforeninger uden eller med synergi fra amtets formidlingsindsats"*. I Fyns Amt har man for ca. 8 år tilbage forsøgt at oprette en fond for bygningsbevaring på landet, men dette mislykkedes, og man har i Fyns Amt *"[...] ikke arbejdet aktivt for oprettelse af bevaringsforeninger"*.

Generelt er alle amterne opmærksomme på den situation, der opstår når sikringen af værdifulde kulturmiljøer overgår til kommunerne januar 2007. I Viborg Amt mener man, at *"der vil være behov for en særlig indsats fra KUAS over for de kommuner, der ikke allerede selv arbejder med området"*. I Storstrøms Amt finder man det *"[...] meget afgørende at tilvejebringe et grundlag for kulturmiljøudpegning i de kommuner, hvor dette endnu ikke er sket"*. Og i Nordjyllands Amt finder man det meget vigtigt, at det bliver et krav at kommunerne i fremtiden optager - og tager hensyn til de udpegede kulturmiljøer i kommune- og lokalplaner. Man understreger at: *"Det er afgørende, at der kommer en statslig udmelding om, at det er et KRAV til de nye kommuner, at de optager de udpegede kulturmiljøer i kommune- og lokalplaner [...] det har hidtil været vanskeligt at arbejde for amtet, netop fordi det ikke har været helt klart, at kommunerne også skulle varetage de kulturhistoriske interesser"*. I Fyns og Nordjyllands Amt savner man virkemidler til at skride ind over for kommuner, der ikke følger anbefalingerne fra atlas, museer og amter, idet det eneste man ifølge Fyns Amt kan gøre er at *"[...] påpege de store værdier, der går tabt, måske lidt visualisering, men ikke mere"*.

I Vejle Amt ser man to vigtige behov for tiltag: *"udarbejdelse af en kulturmiljøportal og at der stilles et fagligt bagland til rådighed i en central styrelse"*. Man mener at en kulturmiljøportal, der samler relevante data omkring kulturmiljøet, er et nødvendigt værktøj for sagsbehandlerne, der også har brug for et fagligt bagland, der kan yde støtte i administrationen. På samme vis påpeger Fyns Amt, at det er *"[...] vigtigt at der i de kommunale forvaltninger er kulturhistorisk ekspertise tilstede, eller at kommunerne kan få denne viden fra fælleskommunale samarbejder"*. Det er ifølge Fyns Amt endnu ikke tilstrækkeligt at trække på museernes ekspertise: *"Selvom der er fagligt meget velkvalificerede museumsinspektører på de statsanerkendte museer er det et fåtal, der har arbejdet med varetagelse af de kulturhistoriske værdier set i et planlægningsperspektiv. Da de fleste kulturhistoriske museer stadig er relativt små institutioner, og da det kun er en begrænset del af det*

ansatte personale, det har arbejdet med kulturmiljøer og planlægning vil der i mange år fremover også af denne grund være behov for ekspertise på et kommunalt niveau". Samtidig fremhæver Fyns Amt, at "[...] det vil være af stor betydning at forklare kommunerne at de kulturhistoriske værdier er en ressource både i forhold til en kommunes turismepotentialer og som spændende bosætningsområder".

Der er i Vejle Amt et indtryk af at: "Som billedet tegner sig lige pt. så er kulturmiljøet faldet helt fra hinanden på statsligt plan", dette skyldes ifølge Vejle Amt at kulturmiljøet reelt er delt mellem Kulturministeriet og Miljøministeriet. Denne bekymring omkring den statslige administration af kulturmiljøet kommer også til udtryk hos Fyns Amt, der opfordrer Miljøministeriet og Kulturministeriet til at få klarlagt, hvor den statslige forankring er på området idet: "Det er på nuværende tidspunkt meget svært at se, hvor det overordnede statslige ansvar for opgaven kommer til at ligge [...]. Det vurderes at opgaven meget nemt kan ende mellem to stole".

Kulturmiljøet ser naturligt nok ud til at stå stærkere i amternes bevidsthed end i kommunernes.

Man har i amterne informeret borgerne om bevaringsarbejdet og blandt andet formidlet kulturmiljø via publikationer og arrangementer. Amterne konstaterer stor interesse og flittig deltagelse fra borgenes side. Både i forbindelse med diverse mere populære arrangementer, men også i forbindelse med møder om bevarende lokalplaner og indsigelser mod nye byggerier.

Et enkelt amt har forsøgt at oprette en bevaringsfond, men uden succes.

Amterne ser, i forbindelse med at kulturmiljøet overgår til kommunerne, et stort behov for tiltag, der kan støtte op om det fremtidige kulturmiljøarbejde.

Der ønskes en øget statslig opbakning til de kommende forvaltere af kulturarven. Amterne ser i den forbindelse behov for et fagligt bagland placeret i en central styrelse og en kulturmiljøportal, der samler viden og retningslinier på området. Derudover fremhæves vigtigheden af, at der er kulturhistorisk ekspertise tilstede i kommunernes forvaltninger, om ikke direkte i de enkelte kommuner da i fælleskommunale samarbejder. Man fremhæver i den forbindelse, at det er vigtigt at gøre opmærksom på de kulturhistoriske værdier som en ressource i forhold til turisme og bosætning. Ligeledes finder man det vigtigt, at der er viden om og forståelse for kulturmiljø og planlægning hos museerne.

Der ses et behov for bedre muligheder for at skride ind overfor kommuner, der ikke følger de anbefalinger omkring bevaring, der kommer fra atlas, museer og amter. Et amt efterlyser i den forbindelse en statslig udmelding til de nye kommuner om, at de optager de udpegede kulturmiljøer i kommune- og lokalplaner.

Et andet punkt som flere amter nævner, er ønsket om en afklaring af kulturmiljøets placering i Kulturministeriet og Miljøministeriet, idet man mener at det er uklart, hvor det overordnede statslige ansvar ligger.

Samarbejde med kommuner, kulturmiljøråd og museer

Sidst blev der spurgt til amternes samarbejde med kommuner, kulturmiljøråd og museer.

Tre af amterne nævner, at de har inddraget kommunerne i udpegningerne af kulturmiljøer. I Storstrøms Amt svarer man at "[...] forud for hver registreringsrunde i Falster-kommunerne afholdtes møder med kommunerne og der var løbende kontakt under arbejdet". I Fyns Amt har

kommunerne ”[...] ikke direkte været involveret i udpegningen af kulturmiljøer”, men man afholder dog altid høringsrunder med møder med de enkelte kommuner.

Alle de seks amter i undersøgelsen svarer, at de har samarbejdet med kulturmiljøråd og museer. Desuden giver alle amter indtryk af, at der foregår et udstrakt samarbejde, hvor kulturmiljøråd og museer tages med på råd og deltager ved bevaringsspørgsmål og ved udgivelse af pjecer og lignende. F.eks. har kulturmiljørådet i Viborg Amt ”[...] i samarbejde med amtet udgivet pjecer/foldere om særlige emner” og museerne i Nordjyllands Amt står ”[...] for de fleste af de tilhørende detaljerede beskrivelser af de enkelte kulturmiljøer”. I Nordjylland, Vejle og Fyns Amt fremhæves det direkte samarbejde med kulturmiljørådene, bl.a. som følge af, at amtet har repræsentanter i rådene. Fyns Amt bemærker i den forbindelse at ”Det er vigtigt at kulturmiljørådene fortsætter i en eller anden form efter 2007, og at de opmuntres og støttes af Kulturarvsstyrelsen”. Omkring samarbejdet med museerne fremhæver Vejle Amt, at de har ”[...] to kulturhistorikere ansat, som har et direkte samarbejde (i form af uformelle/formelle kontakter) med museerne i alle relevante sager”.

Tre amter angiver, at de har inddraget kommunerne i deres udpegning af kulturmiljøer.

Amterne samarbejder med kulturmiljørådene og museerne. Der er generelt tale om et ganske tæt samarbejde, hvor kulturmiljøråd og museer bliver taget med på råd i bevaringsspørgsmål og hvor de bidrager til formidling af kulturmiljø. I tre amter fremhæves det direkte samarbejde med kulturmiljørådene som følge af, at amtet har repræsentanter i rådene. Man fremhæver vigtigheden af at kulturmiljørådene, fortsat efter kommunalreformen bakkes op af Kulturarvsstyrelsen.

OPSUMMERING

Nu følger en opsummering af de konklusioner, der er draget i løbet af redegørelsen for kommunernes og amternes svar ovenfor.

Anvendelsen

I kommunernes forventninger til atlas, står ønsket om at få et redskab for planlægningen, som den mest centrale. Kommunerne svarer også, at de anvender atlas i deres planlægning. Der svares dog i denne forbindelse ikke særligt specifikt i forhold til, hvordan atlas er blevet anvendt, men derimod mere overordnet, at atlas inddrages som en støtte i planlægningen.

Kommunerne har endnu ikke udarbejdet bevarende lokalplaner eller kommuneplantillæg på baggrund af atlas, dette på trods af, at det anbefales af følgegrupperne i flere atlas. Men flere af kommunerne er pt. i gang med planforslag.

Flere af kommunerne nævner, at atlas anvendelighed begrænses af manglende ajourføring af SAVE-registreringerne. Kun i to af fem kommuner ser den digitale ajourføring ud til at foregå uden problemer.

Der er stor forskel på, hvor meget amterne bruger atlassene. Deres anvendelse begrænses i mange tilfælde af, at det kun er de seneste atlas, der har fokus på kulturmiljø. Flere amter fremhæver anvendelsen i forbindelse med indsigelser mod lokalplanforslag fra kommunerne.

Formidlingen

Kommunerne har informeret borgene om atlas og bevaringsarbejdet via pressen og på hjemmesider. Enkelte steder har man afholdt borgermøder, men der ser derudover ikke ud til at være lavet særlige tiltag til formidling. I amterne ser det ud til, at der foregår en større formidling af bevaringsarbejdet end i kommunerne. Der er i amterne f.eks. udgivet div. foldere og lignende, og der arrangeres en del ture med kulturmiljø som tema.

Både amterne og kommunerne ser borgernes reaktioner på atlas- og kulturmiljøarbejdet som overvejende positive. Der har generelt været en stor interesse, men dog enkelte klager over formuleringerne i bygningsregistreringerne.

Der er i kommunerne stor enighed om, at atlas grundlæggende er velegnet som formidling, og særligt de digitale atlasversioner fremhæves som velegnede til formidling. Dog efterlyser man i flere kommuner en mere populær formidling til borgerne.

Ideer til forbedringer af de fremtidige atlas

Også her fremhæver kommunerne digitaliseringen af atlas som et vigtigt punkt. Dette vil både styrke formidlingen, og øge atlas anvendelighed som redskab for planlægningen, idet man ønsker det koblet til andre elektroniske databaser.

Flere af kommunerne så også gerne, at farvemarkeringen af de registrerede bygninger blev ændret i det trykte atlas. Enten så bygninger med værdi 1-4 blev samlet eller så de enkelte kategorier blev udspecificeret.

I amterne fremhæver man den seneste udvikling som positiv og ser gerne, at der for fremtiden gøres mere ud af beskrivelsen af kulturmiljøer i det åbne land. Derudover ser man gerne at andre metoder end SAVE-registreringen tages i brug, og at der gøres mere ud af beskrivelsen af den kulturhistoriske udvikling og landskabelige egnssammenhænge.

Overvejelser omkring kulturmiljø efter kommunalreformen

Enkelte af kommunerne har gjort sig overvejelser om det fremtidige arbejde med kulturmiljøer. Disse kommuner peger på behovet for et samarbejde med fagfolk omkring anvendelse af databaser. Desuden påpeges det, at det er nødvendigt at fortsætte amternes registreringer af kulturmiljøer. Samtidig er der en erkendelse af behovet for øget viden på området især om kulturhistorie, arkæologi og landskabsforståelse. Der peges ligeledes på et behov for nogle generelle retningslinier for behandling af landzonesager, for eksempel i form af rammebestemmelser.

I de fleste af amternes svar, er der udtrykt bekymringer for det fremtidige kulturmiljøarbejde, og man frygter, at det vil blive nedprioriteret, når det overgår til kommunerne i 2007. Amterne ønsker en øget statslig opbakning til de kommende forvaltere af kulturarven. Man ser i den forbindelse behov for et fagligt bagland placeret i en central styrelse og en kulturmiljøportal, der samler viden og retningslinier på området. Derudover fremhæves vigtigheden af, at der er kulturhistorisk ekspertise tilstede hos museerne og kommunernes forvaltninger, om ikke direkte i de enkelte kommuner da i fælleskommunale samarbejder. Man fremhæver i den forbindelse, at det er vigtigt at gøre opmærksom på de kulturhistoriske værdier som en ressource i forhold til turisme og bosætning. Der ses et behov for bedre muligheder for at skride ind overfor kommuner, der ikke følger de anbefalinger omkring bevaring, der kommer fra atlas, museer og amter. Der efterlyses i den forbindelse en statslig udmelding til de nye kommuner om, at de optager de udpegede kulturmiljøer i kommune- og lokalplaner. Flere amter mener, at det er uklart, hvor det overordnede statslige ansvar for kulturmiljø ligger. Man ønsker derfor en afklaring af kulturmiljøets placering i Kulturministeriet og Miljøministeriet.

Samarbejdet mellem kommuner, amter, kulturmiljøråd og museer

Der er en tydelig forskel på, hvem kommunerne og amterne samarbejder med. Kommunerne samarbejder ikke i nævneværdig grad med amter eller kulturmiljøråd, men derimod med museerne.

I amterne har man et tæt samarbejde med både kulturmiljøråd og museer. I flere tilfælde er der tale om et omfattende samarbejde med kulturmiljørådene, hvilket kan ses i sammenhæng med, at der er amtslige repræsentanter i kulturmiljørådene.

KULTURARVSSTYRELSENS OVERVEJELSER

I forhold til nogle af de problemer, som undersøgelsen rejser, redegøres der her til sidst for nogle af de overvejelser og projekter, som Kulturarvsstyrelsen for tiden har på området. For videre information se Kulturarvsstyrelsens hjemmeside www.kulturarv.dk.

Udviklingen i atlasarbejdet

Man arbejder i øjeblikket med udarbejdelse af atlas for Møn og Vadehavet. Begge projekter sker i tilknytning til nationalparkpilotprojekter, hvor man i samme forbindelse ønsker at kortlægge og beskrive kulturarven for området. De to atlas forventes færdig i henholdsvis 2006 (Møn) og 2007 (Vadehavet). Udarbejdelsen af et atlas for Vadehavet sker i tilknytning til et trilateralt projekt mellem Holland, Tyskland og Danmark, der omfatter kulturarv og landskab i vadehavsregionen. Disse to igangværende atlasarbejder vil i deres endelige udformning adskille sig fra tidligere ved at udkomme som kulturarvsatlas.

De to vigtigste elementer i et kulturarvsatlas er en udpegning af værdifulde kulturmiljøer og en registrering af bevaringsværdien af bygninger opført før 1940. Men det samlede resultat af atlasarbejdet vil også rumme en karakteristik af hovedtræk, hvad angår natur, landskab, kulturhistorie og arkitektur. Desuden indgår en oversigt over de kulturhistoriske interesser inddelt efter tidsepoker, landskabstyper og temaer. Udviklingen af atlas afspejler således også, at det nu er kommunerne, der først og fremmest skal sikre bevaringsværdige kulturmiljøer gennem planlægningen. Atlas vil fortsat være et vigtigt planlægningsværktøj for kommunerne, som fundament for deres fremtidige kulturmiljøarbejde både i byerne og det åbne land.

Kulturarvsatlas bliver udgivet som et digitalt atlas ledsaget af en trykt atlasguide. Atlasguiden vil udkomme i handy format (21 x 21 cm), som vil være til at tage med på udflugter om man så er lokal eller turist, og beskrivelserne af kulturarvs- og landskabsværdier vil komme til udtryk i kort, fotos, tegninger og gode historier. Hensigten med denne atlasguide er, at den først og fremmest skal bygge bro mellem fagfolk og borgere ved at udbrede viden om kulturarv i almindelighed og om kulturmiljø især. Atlasguiderne skal derfor gerne være med til at øge en mere populær formidling i atlæssene og dermed gerne imødekomme nogle af de kritikpunkter af atlæssenes formidling, som er kommet til udtryk i undersøgelsen.

Digitale databaser

Et andet af Kulturarvsstyrelsens indsatsområder er de digitale databaser over kulturarven. Som noget nyt kan man fra Kulturarvsstyrelsens hjemmeside få kort, billeder og oplysninger om landets bygningsmæssige kulturarv, dvs. alle bygninger, der har et BBR-nummer. I stedet for de lange lister med fredede bygninger, som findes på styrelsens hjemmeside i dag, kan man finde frem til de relevante oplysninger via adressesøgning eller et geografisk kort. Og man kan bl.a. se de ca. 9000 fredede bygninger, men også de ca. 300.000 bygninger, der er registreret. Det nye system, i daglig tale kaldet FBB, vil blive et centralt arbejdsredskab for sagsbehandlere i Kulturarvsstyrelsen og i kommunerne. Men samtidig vil det også være en indgang for museer, bevaringsforeninger og interesserede borgere til landets bygnings- og arkitekturhistorie. Dette er altså et tiltag, der gerne skal støtte de fremtidige kommuners planlægning, og til FBB er der også en funktion, hvor man hurtigt og enkelt kan opdatere SAVE-registreringer.

Kulturarvsstyrelsen er i gang med at foretage en undersøgelse af amternes kulturarvs-registre mv. På baggrund af denne undersøgelse vil styrelsen vurdere, hvilke kulturarvs-data der vil være relevant at sikre på nationalt niveau.

Atlas-undersøgelsen har vist, at der er et behov for - og ønske om sådanne digitale redskaber.

Kulturmiljø og kulturmiljøråd

Udover det fortsatte atlasarbejde, har Kulturarvsstyrelsen et par projekter i gang, der gerne skulle være med til at støtte de fremtidige udpegninger af kulturmiljøer.

Kulturarvsstyrelsen har bl.a. igangsat et projekt, hvor fire kommuner er udvalgt – Aalborg, Haderslev, Hjørring og Hvidovre - som ”kulturarvskommuner”, med henblik på at udvikle ideer og metoder til udnyttelse af den lokale kulturarv som udviklingspotentiale. Bag dette projekt ligger en holdning til kulturarven som en ressource, der kan bidrage til at gøre den fælles historie konkret og give den enkelte forståelse af identitet og tilhørsforhold. Samtidig med at en aktiv indsats for at bevare og udvikle kulturarven kan medvirke til at fremme bosætning, erhvervslokalisering og turisme.

Derudover har Kulturarvsstyrelsen indledt et arbejde med henblik på at øge kendskabet til industrisamfundets kulturarv. Der foreligger en regional udpegnings af industriminder, som vil blive publiceret på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside. Industriminderne vil repræsentere centrale faser i landets industrielle udvikling, som den især afspejles i bebyggelsesmiljøer – fabrikker og boligkvarterer – og i infrastrukturen. Disse udpegede industriminder, vil altså være eksempler på kulturmiljøer, som kommunerne bør medtage i planlægningen.

Det er endnu usikkert, hvad der kommer til at ske med kulturmiljørådene efter kommunalreformen. Som det ser ud nu, vil kulturmiljørådene i første omgang arbejde for fortsat at samarbejde på tværs af kommunerne og dække områder svarende nogenlunde til de gamle amter. Man forventer derfor heller ikke, at antallet af kulturmiljøråd vil stige efter kommunalreformen. Kulturarvsstyrelsen vil fortsat have mulighed for at støtte rådene, primært med midler til særlige tiltag.

I denne undersøgelse har vi set, at de fleste kommuner samarbejder en del med museerne omkring bevaring. Kulturarvsstyrelsen håber selvfølgelig, at dette samarbejde fastholdes, men samtidig kan man håbe, at kommunerne vil oprette og benytte sig af kulturmiljøråd. Både kommuner og amter efterlyser øget viden og faglig rådgivning på kulturmiljøområdet, og i den forbindelse kan de fremtidige kulturmiljøråd komme til at spille en vigtig rolle, da de netop besidder stor faglig ekspertise samtidig med, at de er lokalt forankret.